

การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวนา 4
ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น
The Development of the Quality of Life of the Visually Impaired According to
the 4 Prayers of the Khao Suan Kwang Association for the Blind,
Khao Suan Kwang District, Khon Kaen Province

วินัย อินเสมียน, พระมหามิตร ฐิตปัญญา และ พระโสภณพัฒนบัณฑิต (สุกัญญา อรุณ)

¹Winai Insamian, Phramaha Mit Thitapanyo, and

Phra Sophonphatthanabandit (Sukanya Aruno)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkaen Campus, Thailand

E-mail: naikaina@gmail.com

Received February 22, 2021; Revised March 30, 2021; Accepted May 10, 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักภาวนา 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาสภาพคนพิการทางการเห็น ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น 3) เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวนา 4 ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant นำข้อมูลมาวิเคราะห์และนำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า หลักภาวนา 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท: เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สภาพของคนพิการทางการเห็น ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น: คนพิการทางการเห็นส่วนใหญ่มีข้อจำกัดในด้านการพัฒนา เนื่องจากคนพิการไม่ยอมรับและเปิดโอกาสที่จะมาพัฒนาตัวเอง แม้ว่าจะมีกฎหมายจะเอื้อต่อการพัฒนาก็ตาม ในขณะที่เดียวกันคนพิการทางการเห็นมักให้เหตุผลที่ต่างกันในการฟื้นฟูและฝึกอาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวนา 4 ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น: การนำหลักภาวนา 4 ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นพบว่าพวกเขามีความสุขเพิ่มขึ้น สามารถลดความทุกข์ทางใจลงได้ เป็นผู้มีเหตุผลในการรับฟังคนอื่นมากขึ้น

คำสำคัญ: คนพิการทางการเห็น; ภาวนา 4; การพัฒนาคุณภาพชีวิต

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the Four Bhāvanā Dhammas (Development) in Theravada Buddhist scriptures; 2) to study the conditions of people with visual disabilities of the Khao Suan Kwang Association of the Blind, Khon Kaen Province; and 3) to study the development of quality of life of people with visual disabilities according to the Four Bhāvanā Dhammas of the Khao Suan Kwang Association of the Blind. This study was carried out by means of the qualitative research methodology by studying the documents, conducting in-depth interviews, and participatory observation. The obtained data were presented by the descriptive analysis.

The research results were as follows: The Four Bhāvanā Dhammas in Theravada Buddhist scriptures: it is the development of the quality of life to being a perfect human. The conditions of people with visual disabilities of the Khao Suan Kwang Association of the Blind, Khon Kaen Province: the majority of people with visual disabilities have developmental limitations. This is because people with disabilities do not accept themselves and give the opportunity to develop themselves, even if there is a law conducive to development. At the same time, people with visual disabilities often give different reasons for rehabilitation and vocational training.

Keywords: People with visual disabilities; prayer 4; development of quality of life

บทนำ

มนุษย์เราที่เกิดมา โดยธรรมชาติแล้วล้วนมีความต้องการที่ไม่ต่างกัน ต้องการชีวิตที่สมบูรณ์แบบและเปรียบพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และความเป็นอยู่ตลอดจนความมั่นคงในชีวิต จนกว่าจะถึงวาระสุดท้ายของแต่ละคน แต่ในความเป็นจริงแล้วนั้น สิ่งที่มีมนุษย์ได้คาดหวังอาจไม่เป็นที่ไปตามความต้องการ เนื่องจากมีเหตุปัจจัยที่ทำให้ชีวิตผิดแปลกไปจากเดิมนั้นคือความพิการ องค์การสหประชาชาติ (United Nations, UN) ให้คำนิยามของคำว่า “คนพิการ” (Disabled Persons) ไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Declaration on the Rights of Disabled Persons) ไว้ว่า หมายถึงบุคคลซึ่งไม่สามารถสร้างหลักประกันให้แก่ตนเอง ไม่ว่าจะทั้งหมดหรือบางส่วนในด้านสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ในฐานะปัจเจกบุคคลหรือในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมทั่วไป เนื่องจากความสามารถทางร่างกายและจิตใจที่ไม่สมบูรณ์ไม่ว่าจะเป็นมาแต่กำเนิดหรือไม่วิธียะ นามศิริ-พงศ์พันธุ์, มณฑิธร บุญตัน, อัศวพรณ ขวัญชื่น, 2556) การเปลี่ยนแปลงของชีวิตจากคนปกติ

กลายเป็นคนพิการ เมื่อกลายเป็นคนพิการจะมีปัญหาทางจิตใจมาก เพราะยังรับสภาพของความพิการไม่ได้ บางครั้งจำเป็นต้องมีคนเข้ามาให้ความช่วยเหลือในการปรับตัว ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ คือมนุษย์ที่มีสมรรถภาพที่ดีทั้งร่างกาย และจิตใจ สังคมและสติปัญญา ถ้าขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใด ย่อมทำให้บุคคลซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของสังคมและประเทศด้อยคุณภาพไป ผู้ที่มีความพิการทางการเห็นถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชาติเช่นเดียวกัน และแม้ว่าจะพิการทางการเห็น ก็ตามก็จะต้องช่วยเหลือให้มีความเป็นอยู่ที่ดีได้ (อารีย์ เพลินชัยวาณิช, 2544)

สำหรับคนพิการทางการเห็นหรือคนตาบอดนั้น จะมีเรื่องราวปรากฏมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล จนถึงปัจจุบัน ดังเช่นเรื่องพระสังกัจจะจะเป็นตัวอย่าง เป็นที่รู้กันว่า พระสังกัจจะเถระมีปัญหาเกี่ยวกับตา จะว่าตาบอดก็ไม่แน่ชัดนัก มีเรื่องเล่าไว้ว่า พระสังกัจจะเถระรูปนี้ เมื่อท่านยังอยู่ในครรภ์ และมารดาใกล้จะคลอด มารดาของท่านได้เสียชีวิตลงอย่างกะทันหัน ทำให้ญาตินำศพมารดาของท่านไปเผาที่ป่าช้า ในขณะที่กำลังเผาอยู่นั้น ท่านได้ถูกปลายหลาวที่มที่ตา ขณะที่เขี่ยไปมา เด็กร้องคนจึงรู้ว่ามเด็กยังไม่ตาย และญาติ ได้เลี้ยงดูเด็กผู้นั้นเรื่อยมา จนอายุ 7 ปีเนื่องจากถูกปลายหลาวที่มที่ตา เด็กผู้นี้มีชื่อว่า สังกัจจะ เมื่อบวชเป็นสามเณรและบวชเป็นภิกษุ ก็มีชื่อเช่นนั้น (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล เล่ม 4: 117-118) และยังมีผู้พิการอีกประเภทหนึ่ง คือผู้พิการภายหลังมิใช่โดยกำเนิด พวกที่ตาบอดที่กล่าวถึงบ่อย ก็คือมารดา บิดาของสุวัณณสามดาบส ซึ่งเป็นคนตาบอด เพราะถูกพิษร้ายของงู ทำให้สุวัณณสามดาบส ลูกชาย ต้องเลี้ยงดูมารดาบิดาตาบอด (ช. ขา. (ไทย) เล่ม 28 ข้อ 296-420: 229-245)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นการพัฒนาตนเพื่อเปลี่ยนเจตคติอารมณ์ของคนในเชิงลบเป็นเจตคติอารมณ์ในเชิงบวก สามารถควบคุมอารมณ์ของตนได้ อีกทั้งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความคิด ทักษะ ความชำนาญให้มีคุณค่าที่สอดคล้องกับความรู้ ความคิด ที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมด การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีนั้น “จิต” ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพชีวิต เพราะผู้ที่มีการพัฒนาจิตแล้วย่อมสามารถควบคุมตนเอง เข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง และยังทำให้ผู้อื่นมีความรู้สึกที่ดีกับตนได้ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามีการประพฤติปฏิบัติในการฝึกอบรมพัฒนาจิตที่เรียกว่า จิตตภาวนา เป็นรากฐานให้คนได้รู้จักการพัฒนาปัญญาตน อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาชีวิตให้มีคุณภาพทั้งจิตใจและร่างกาย เพื่อไปสู่เป้าหมายชีวิตที่ดี

ความสัมพันธ์ของการดำเนินชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเรา ถ้าเรามีความสุขรู้เท่าทันกับการใช้ชีวิตการพัฒนาคุณภาพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ จะทำให้มีความมั่นคงและยั่งยืนในชีวิตดีขึ้น พระพุทธศาสนามีคำที่มีความหมายว่าทำให้เจริญอกงาม ซึ่งมีความหมายอย่างเดียวกับพัฒนาที่ใช้กับการทำชีวิตให้เจริญอกงาม ได้แก่คำว่า ภาวนา มี 4 ประเภท (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 22 ข้อ 79: 121) คือ 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตกับกายภาวนา หมายถึง การพัฒนาฝึกฝนอบรมกายด้วยอินทรีย์ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ให้มีอินทรีย์สังวรความรู้จักระมัดระวังรักษาตนไม่ให้ก่อโทษทางกายและต้องรู้จักปรับตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เหมาะสม 2) การพัฒนา คุณภาพ

ชีวิตกับศีลภาวนา หมายถึง ความประพฤติเรียบร้อยดีงาม มีระเบียบวินัย มีกติกาทิศทางสังคมร่วมกัน

3) การพัฒนาคุณภาพชีวิตกับจิตตภาวนา หมายถึง การฝึกฝนอบรมจิตใจ ให้มีความมั่นคงเข้มแข็ง มีความเจริญไพบูลย์ด้วยคุณธรรมทั้งปวง ฝึกฝนตนให้มีความรัก ความเมตตาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย พัฒนาจิตของตนให้มีความสงสารอยากจะช่วยเหลือเพื่อน มนุษย์ที่กำลังประสบปัญหาความทุกข์ นานาประการอยู่ในสังคมปัจจุบันและฝึกฝนจิตของตนให้มีความอ่อนโยนเปิดบาน ดำเนินชีวิตด้วยความสุขใจและ 4) การพัฒนาคุณภาพชีวิตกับปัญญา ภาวนา หมายถึง การพัฒนาฝึกฝนอบรมตนจากการได้ศึกษาเล่าเรียน การสวดรับฟังมามาก และการลงมือปฏิบัติตามทฤษฎีที่ศึกษามาแล้วนั้นให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและคนอื่น (พระมหากัศิณัฐ มหาวิริโย และ พระมหามิตร ฐิตปัญญา, 2560)

ซึ่งทำให้เห็นได้ว่าพระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก สังคมมนุษย์จะมีหลักธรรมคำสอนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เพื่อให้สมาชิกในสังคมนั้นๆ ยึดถือและปฏิบัติตามไปในทางที่ดีที่ถูกต้อง หลักธรรมคำสอนมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะให้ทุกคนกระทำแต่ความดี สอนให้มองเรื่องโลกและชีวิตตามความเป็นจริงหรือยึดหลักความจริงเป็นสิ่งสำคัญ มิใช่มองตามที่ปรากฏให้เห็น หลักคำสอนที่สำคัญ คือ ให้ละเว้นจากความชั่ว กระทำแต่ความดี และทำจิตใจของตนให้บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว และเมื่อมนุษย์มีโอกาสได้รับการพัฒนาที่ถูกต้องจะทำให้คุณภาพชีวิตของมนุษย์มีความสุขสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะการพัฒนาตนตามหลักภาวนาทางพระพุทธศาสนาเป็นหนทางสู่ความเป็นมนุษย์ที่มีจิตใจสูงขึ้น มีคุณภาพทางปัญญาที่ดีงาม และมีภูมิคุ้มกันตนเอง สามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข อีกทั้งเป็นหนทางสร้างคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับสังคมได้ต่อไป

ข้อจำกัดหรือสภาพของคนพิการทางการเห็น ซึ่งมีอุปสรรคในด้านต่างๆ และมีความจำเป็นจะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านใดด้านหนึ่ง เพื่อให้สามารถปฏิบัติวัตรในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างคนทั่วไป สมาคมคนตาบอดเขาสวนกวางเป็นอีกองค์กรของคนพิการทางการเห็น มีบทบาทหน้าที่ในการฟื้นฟูและฝึกอาชีพให้คนพิการทางการเห็นที่มารับบริการ โดยสภาพปัญหาของคนพิการทางการเห็นที่มารับบริการนั้นจะมีความแตกต่างกันในแต่ละด้าน เช่น ด้านสุขภาพ, ด้านการศึกษา, ด้านการประกอบอาชีพ, ด้านการมีรายได้ และด้านสังคมซึ่งจากประสบการณ์การทำงานมากกว่า 15 ปี ของผู้วิจัยในการฟื้นฟูและฝึกอาชีพให้กับคนพิการทางการเห็น ผู้วิจัยได้สังเกตและพบว่าคนพิการทางการเห็น ที่เข้ารับการฟื้นฟูและฝึกอาชีพส่วนใหญ่ขาดความมั่นใจ ไม่กล้าแสดงออก คิดว่าตัวเองไร้คุณค่า ไม่มีประโยชน์ต่อครอบครัว ไม่เห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งความรู้สึกของผู้ที่เข้ารับการฟื้นฟูและฝึกอาชีพ หากไม่มีการดำเนินการแก้ไข ความรู้สึกนั้นจะบั่นทอนจิตใจ และเป็นอุปสรรคในการฟื้นฟูและฝึกอาชีพต่อไปได้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำหลักธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงตรัสไว้ดีแล้ว มาเป็นแนวทางสำหรับกรวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการทางการเห็นให้ดีขึ้น โดยจะทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวนา 4 ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักภาวนา 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาสภาพคนพิการทางการเห็นของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวนา 4 ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น

การทบทวนวรรณกรรม

พระวิชัย อธิโก (ชัยเจริญวรรณ) (2561) กล่าวว่า 1) ชาวอาชากลุ่มชาติพันธุ์ที่มีถิ่นที่อยู่บนดอยแม่ฟ้าหลวง ได้อพยพ มาจากแถบเทือกเขาในธิเบตหรือจีน และเข้ามาตั้งรกรากที่ อ.แม่สาย ของประเทศไทยมีทั้งหมด 8 กลุ่ม ทั้งนี้จะเน้นเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์อาชาบนดอยแม่ฟ้าหลวงเป็นหลัก ลักษณะโครงสร้างการอยู่ร่วมกันจะมีประเพณีปฏิบัติและวัฒนธรรมที่ชัดเจน การปกครองจะเน้นการเคารพผู้นำและลำดับ ความอาวุโสเป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ร่วมกัน และสภาพปัญหาวิธีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาช่า บนดอยแม่ฟ้าหลวง ประกอบด้วยปัญหา 2 ระดับ ระดับที่ 1 ระดับปัจเจก คือ ปัญหาด้านสิทธิ พลเมือง คือ การไม่มีสัญชาติซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาเรื่องสุขภาพร่างกายที่ไม่ได้รับการดูแลรักษา อย่างทั่วถึง ตลอดจนด้านโภชนาการที่ถูกต้อง และปัญหาของผู้สูงอายุและเด็กที่ขาดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต จนนำไปสู่ปัญหาระดับที่ 2 ระดับสังคม คือ การขาดความร่วมมือของคนในชุมชนในการดูแลรักษาธรรมชาติในพื้นที่และสภาพแวดล้อมของชุมชน เพราะเกิด จากการขาดจิตสำนึกส่วนรวม จนนำไปสู่การสร้างปัญหาต่าง ๆ ขึ้นในชุมชน เช่น ปัญหาขยะที่เพิ่มมากขึ้น พร้อมกับการขาดค่านิยมที่ดีต่อส่วนรวม เช่น การไม่มีจิตอาสาในการร่วมมือกันพัฒนาชุมชน จนกลายเป็นความเห็นแก่ตัว และต่างคนต่างก็ต้องการผลประโยชน์เฉพาะตัว 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาโดยใช้หลักภาวนา 4 หมายถึง การทำให้เกิดความเจริญของชีวิต 4 ด้าน คือ (1) ความเจริญทางกาย คือ การพัฒนาร่างกายให้มี ความสมบูรณ์แข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ (2) ความเจริญด้านศีล คือ การมีวินัยต่อตนเองควบคุมตนเองไม่ให้ตกเป็นทาสของอบายมุข (3) ความเจริญด้านจิต คือ การสร้างความมั่นคงและ ความเจริญให้เกิดขึ้นภายในจิตใจด้วยการใช้หลักคุณธรรมสากล คือ ความรักและการมีจิตอาสา (4) ความเจริญด้านปัญญา คือ ผลอันเกิดจากการพัฒนาทั้งสามด้านที่ทำให้เกิดความสุขขึ้นมา และ ปัญญาที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดการสร้างความรู้และความเข้าใจในการพัฒนาคุณภาพให้มีความสมบูรณ์ และเกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง ทั้งนี้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภาวนา 4 สามารถทำให้ เกิดขึ้นได้ทั้งระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคมได้ในเวลาเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การใช้ทฤษฎีลำดับ ขั้นแรงจูงใจของมาสโลว์ 5 ชั้น สำหรับเป็นกรอบสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นถือว่าเป็น ธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งเมื่อบูรณาการกับหลักภาวนา 4 ในพระพุทธศาสนาแล้วจะถือว่าเป็น การพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างตรงตามความหมายอย่างแท้จริง 3)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง ซึ่งได้รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตาม 4 ขั้นตอน ดังนี้ (1) การพัฒนาด้านกาย คือ การมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงและสภาพแวดล้อม รวมถึงที่อยู่อาศัย สาธารณูปโภคที่เหมาะสม (2) การพัฒนาด้านศีล คือ การมีวินัยต่อตนเองและการมีประเพณีวัฒนธรรมที่ดีในการนำมาเป็นหลัก ปฏิบัติ รวมถึงกฎเกณฑ์ของสังคมที่ดีและเหมาะสมสำหรับการอยู่ร่วมกัน (3) การพัฒนาด้านจิต คือ การสร้างความเจริญให้เกิดขึ้นในจิตใจด้วยการใช้คุณธรรมสากลสำหรับทุกความเชื่อ ทุกศาสนาและ ทุกวัฒนธรรมสามารถยอมรับร่วมกันได้ ซึ่งก็คือ ความรัก และ ความเห็นใจต่อผู้อื่นและสังคม จนนำไปสู่การสร้างจิตอาสาให้เกิดขึ้น (4) การพัฒนาด้านปัญญา คือ ความสุข อันเป็นผลที่เกิดจากการพัฒนาทั้งสามขั้น และปัญญาที่เป็นสาเหตุที่จะทำให้เกิดการเข้าใจการพัฒนาคุณภาพอย่างแท้จริงจนนำไปสู่การสร้างความสุขที่ยั่งยืน ซึ่งเรียกรูปแบบการพัฒนานี้ว่า “จัดรัศการพัฒนาคคุณภาพชีวิต”

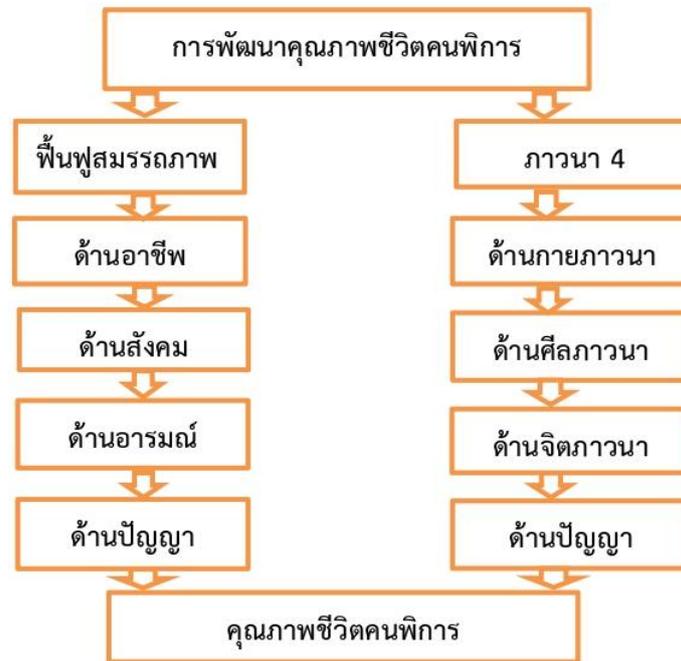
พระปลัดธัญวัฒน์ อโศโก (รักษะเพ็ชร) (2563) กล่าวว่า 1) การจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นมนุษย์ต้องรู้จักพัฒนาตนเองทั้ง 4 ด้านคือ กาย ศีล จิต และปัญญา 2) หลักภาวนา 4 ในพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏหรือจารึกใน พระไตรปิฎกมักแสดงในรูปที่เป็นคุณสมบัติของบุคคลผู้ได้เจริญกาย ศีล จิต และปัญญาแล้ว มี ความสำคัญทั้งในด้านการพัฒนาตน, การพัฒนาคคุณภาพชีวิตที่เป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม 3) การประยุกต์ใช้หลักกายภาวนาในการพัฒนาคคุณภาพชีวิต มีวิธีการคือ ผักผ่อนพัฒนาตนด้านพฤติกรรมกรบรโภคและอุบโภค ใช้ชีวิตแบบพออยู่พอกิน การประยุกต์ใช้หลักศีลภาวนาในการพัฒนาคคุณภาพชีวิต มีวิธีการคือ การพัฒนาความพฤติกรรมของตน และฝึกฝนอบรมตนเอง ให้อยู่ในระเบียบวินัย การประยุกต์ใช้หลักจิตภาวนาในการพัฒนาคคุณภาพชีวิต มีวิธีการคือ ยกระดับจิตตนให้สูงขึ้น ยึดมั่นในความไม่ประมาท สำรวมระวัง อินทรีย์และมีคุณธรรม การประยุกต์ใช้หลักปัญญาภาวนาในการพัฒนาคคุณภาพชีวิต มีวิธีการคือ การพัฒนาปัญญา และอธิปัญญาให้ยิ่งขึ้นไป เพื่อที่จะได้เข้าใจสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้องตามความเป็นจริงของสรรพสิ่งที่ เกิดขึ้นในโลก

สรุปแนวคิด และแนวทางการนำมาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยเรื่องนี้

คนพิการทางการเห็นถึงแม้จะพิการตั้งแต่กำเนิดหรือเกิดความพิการในภายหลังก็ตาม คนพิการทางการเห็นเหล่านี้สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ ทั้งในด้านการศึกษาและการประกอบอาชีพ สามารถมีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว อีกทั้งพร้อมที่จะมีการปรับตัวตามสถานการณ์ของการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลาหากมีโอกาส ดังนั้นคนพิการทางการเห็นถึงแม้จะมีข้อจำกัดในทางกายภาพ แต่ไม่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาตนเอง หากสังคมให้โอกาสและมีความเข้าใจ ส่วนการพัฒนาความรู้ด้านหลักภาวนา 4 คนพิการทางการเห็นสามารถเรียนรู้และนำไปใช้ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ดีขึ้นหากเกิดปัญหามากระทบ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักทฤษฎี 4 ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตการณ์เพื่อให้ได้มาซึ่ง การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักทฤษฎี 4 ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยไว้ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลในเชิงเอกสาร โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) จากหนังสือ ตำรา รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักทฤษฎี 4 ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มเป้าหมายได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารองค์กรคนพิการทางการเห็น, ผู้ที่มีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาคนพิการทางการเห็น

และคนพิการทางการเห็นที่มารับบริการฟื้นฟูและฝึกอาชีพ ที่สมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง เลขที่ 261 หมู่ 2 ตำบลคำม่วง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น

3. ข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observations) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวะนา 4 ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลด้านประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่สามารถให้ข้อมูลได้ ซึ่งกำหนดกลุ่มตัวอย่างในลักษณะของบุคคลเป็นผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวะนา 4 ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น กล่าวคือ ต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับคนพิการทางการเห็นและเต็มใจให้ข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมทั้งสิ้น 30 รูป/คน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลในการตอบแบบสัมภาษณ์ จะแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มผู้บริหารองค์กรคนพิการทางการเห็น จำนวน 5 คน, กลุ่มผู้ที่มีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาคนพิการทางการเห็น จำนวน 5 รูป/คน และกลุ่มคนพิการทางการเห็นที่มารับบริการฟื้นฟูและฝึกอาชีพที่สมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง จำนวน 20 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้บริหารซึ่งมีส่วนในการช่วยเหลือคนพิการด้านการเห็นในขณะเดียวกันก็ได้เลือกกลุ่มคนพิการด้านการเห็นที่มีผลกระทบทางกายและจิตที่เข้าอบรมตามโครงการที่ศูนย์ได้จัดการอบรมแล้วและนำหลักภาวะนา 4 ไปใช้ในการดำเนินชีวิต

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) โดยรวบรวมจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวะนา 4 ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น

2. รวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยรวบรวมจากเอกสาร หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องและบทความต่าง ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในบางส่วนที่เกี่ยวกับ ทฤษฎีการพัฒนาคุณภาพชีวิต, คนพิการทางการเห็น และหลักภาวะนา 4 เช่น หนังสือ งานวิจัย บทความ และวิทยานิพนธ์ รวมทั้งเอกสารจากสื่ออินเทอร์เน็ต

3. รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม และสังเกต (Observation) พฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างคนพิการทางการเห็นที่มารับบริการฟื้นฟูและฝึกอาชีพที่สมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้การสังเกต โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation)

4. รวบรวมข้อมูลจากการ สนทนากลุ่ม (Focus group) ที่ผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำและผู้เข้าร่วม สัมมนา
5. รวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บแบบสัมภาษณ์ไปวิเคราะห์ข้อมูล
6. รวบรวมเรียบเรียงข้อมูลทั้งที่ได้จากภาคทฤษฎีและภาคสนามมาจัดหมวดหมู่
7. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าตำรา จาก เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลภาคสนามโดยใช้การวิเคราะห์และการสังเกตการณ์จากการ สัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างที่ได้ จากนั้นนำมาวิเคราะห์แล้วนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนา (interpretations) แล้วจึงสรุปผลการวิจัยเป็นลำดับต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวมที่มีอยู่อย่างเป็นระบบ สะดวก และง่ายต่อ การค้นหาข้อมูล ในการจัดทำแฟ้มเพื่อประโยชน์ต่อการค้นหาข้อมูล ประกอบด้วยแฟ้มข้อมูลที่ได้จาก การสัมภาษณ์เจาะลึกและการสนทนากลุ่มย่อยหรือสัมมนากลุ่มย่อยประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วน คือ

- 1) ข้อมูลที่เป็นแบบบันทึกการสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสนทนากลุ่มประกอบด้วย ชื่อผู้ให้ ข้อมูลสำคัญ ช่วงเวลา สถานที่สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ครั้งที่ ชื่อผู้สัมภาษณ์ บทสัมภาษณ์
- 2) ข้อมูลที่เป็นแบบวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก/การสนทนากลุ่ม หรือสัมมนากลุ่มย่อย ซึ่งประกอบด้วยชื่อผู้ให้ข้อมูล ชื่อผู้สัมภาษณ์ เนื้อหาการสัมภาษณ์ เหตุการณ์/สถานการณ์ และการ ตีความเบื้องต้นแล้วจึงทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวะนา 4 ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น” พบว่า

1. หลักภาวะนา 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

จากการศึกษาได้ข้อมูลว่า ภาวะนา หมายถึง การเจริญ การทำให้เป็นให้มีขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนา ได้แก่ 1) กายภาวะนา คือ การเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกัน เกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ, การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทาง กายภาพ 2) สิลภาวะนา คือ การเจริญศีล, พัฒนาศีล, การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบ วินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน 3) จิตต ภาวะนา คือ การเจริญจิต, พัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงาม ด้วยคุณธรรม ทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา มีฉันทะ ขยันหมั่นเพียร อุตุน มีสมาธิ และสดชื่นเบิกบาน เป็นสุขข่องใส

เป็นต้น 4). ปัญญาภาวนา คือ การเจริญปัญญา, พัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

2. สภาพของคนพิการทางการเห็น สมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น

จากการศึกษาวิจัยและสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหารองค์กรของคนพิการทางการเห็น, กลุ่มผู้ที่มีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาคนพิการ และกลุ่มผู้พิการทางการเห็นที่มาฟื้นฟูและฝึกอาชีพที่สมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของคนพิการทางการเห็น ดังนี้

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารองค์กรคนพิการทางการเห็น ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาได้ว่าสภาพคนพิการทางการเห็นส่วนใหญ่อาจมีข้อจำกัดในด้านการพัฒนา เนื่องจากตัวคนพิการหรือครอบครัวคนพิการไม่ยอมรับและเปิดโอกาสที่จะมาพัฒนาตัวเอง ซึ่งในปัจจุบันมีกฎหมายที่เอื้อต่อการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็น ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ และด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร คนพิการทางการเห็นอาจมีสาเหตุที่พิการต่างกัน เมื่อมาฟื้นฟูและฝึกอาชีพหลังจบไปจะทำงานได้ แต่มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจในช่วงนี้ทำให้มีรายได้ลดลง

ในมุมมองของกลุ่มผู้ที่มีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาคนพิการ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลจากข้อมูลการสัมภาษณ์ได้ดังนี้ สภาพคนพิการทางการเห็นในมุมมองของผู้มีส่วนส่งเสริมและพัฒนาคนพิการทางการเห็น มองว่าคนพิการหากยอมรับตัวเองในปัจจุบันก็มีโอกาสที่จะพัฒนาจนมีอาชีพได้ อยู่ในสังคมได้ แต่สภาพคนพิการทางการเห็นในท้องถิ่นส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ ไม่ค่อยได้เรียนหนังสือสูง มีฐานะค่อนข้างลำบาก อยู่กับครอบครัวของตัวเองในชุมชนท้องถิ่น และในส่วนของการศึกษาสภาพของคนพิการทางการเห็น จากกลุ่มคนพิการที่เข้าร่วมกิจกรรมที่สมาคมผู้วิจัยจะแบ่งการศึกษาสภาพคนพิการทางการเห็นออกเป็น 2 ด้าน คือ สภาพทั่วไปของคนพิการทางการเห็น และสภาพการเรียนรู้หลักภาวนา 4 ซึ่งสรุปผลได้ดังนี้

สภาพทั่วไปของคนพิการทางการเห็น สามารถแบ่งออกเป็น 5 ด้านได้แก่

ด้านสุขภาพ พบว่า มีคนพิการทางการเห็นทั้งเพศชายและเพศหญิงที่เข้ามารับการฟื้นฟูและฝึกอาชีพ มีอายุตั้งแต่ 20 ปี ขึ้นไป สาเหตุของความพิการแตกต่างกันมีหลายสาเหตุ เช่น ต้อหิน, จอประสาทตาเสื่อมหรือหลุดลอก, ต้อกระจก, และอุบัติเหตุ เป็นต้น สภาพของการมองเห็นมีทั้งสายตาสีบวมและตาบอดสนิท ระยะเวลาของความพิการแตกต่างกัน มีบางรายที่เกิดความพิการตั้งแต่กำเนิดและบางรายเกิดความพิการภายหลัง ส่วนปัญหาด้านสุขภาพหรือการเจ็บป่วย มีบางรายพบว่า มีโรคประจำตัวคือเป็นโรคเบาหวาน เป็นโรคความดันโลหิตสูง มีบางรายที่เคยผ่าตัดหัวใจจากลิ้นหัวใจรั่ว บางรายมีอาการปวดเมื่อยตามร่างกาย และบางรายมีอาการปวดหลังร้าวลงไปขาจากภาวะที่มีน้ำหนักตัวมากและจากการทำงาน

ด้านการศึกษาและการเรียนรู้ พบว่า คนพิการทางการเห็นที่เข้าร่วมกิจกรรมของสมาคม มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน คนพิการภายหลังจะมีวุฒิการศึกษาเดิมมาก่อนที่จะพิการและหลังจากนั้นจะพัฒนาเพิ่มเติมทางด้านการศึกษาด้วยการเรียน กศน. หรือเรียนในระดับอุดมศึกษาที่มหาวิทยาลัยเปิด ของรัฐ ส่วนคนที่พิการตั้งแต่กำเนิดจะมีบางรายที่ผ่านระบบการศึกษาโดยเคยเรียนที่โรงเรียน การศึกษาคนตาบอดมาก่อน และมีบางรายที่ไม่เคยผ่านระบบการศึกษาใด ๆ มาเลย การเรียนรู้และการพัฒนาส่วนใหญ่จะได้รับโอกาสจากองค์กรของคนพิการและองค์กรเพื่อคนพิการในลักษณะการเข้าร่วมการอบรมเพื่อฟื้นฟูและฝึกอาชีพ รวมถึงเข้าร่วมการประชุมหรือสัมมนาตามกิจกรรมต่าง ๆ ที่องค์กรจัดขึ้น ส่วนการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้ คนพิการทางการเห็นสามารถเรียนรู้ได้จากสมาร์ตโฟนโดยผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ เช่น ไลน์, เฟซบุ๊ก, ยูทูบ รวมถึงบางรายที่มีพื้นฐานในการเขียนอ่านอักษรเบรลล์ได้ก็จะอ่านโดยใช้อักษรเบรลล์ นอกจากนี้ก็ยังมีการเรียนรู้ผ่านห้องสมุดหนังสือเสียง 1414 ของสมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทย และฟังผ่านวิทยุ, โทรทัศน์ และ Mp3 เป็นต้น

ด้านการประกอบอาชีพและการมีงานทำ พบว่า คนพิการทางการเห็นที่เข้าร่วมกิจกรรมของสมาคมส่วนใหญ่จะสามารถประกอบอาชีพได้ โดยส่วนมากจะเป็นหมอนวดเพื่อสุขภาพเป็นหลัก ส่วนอาชีพเสริมบางรายจะเป็นหมอดูโหราศาสตร์ และบางรายจะเป็นผู้แสดงความสามารถ คือ ร้องเพลงหรือเล่นดนตรีตามตลาดหรือสถานที่ต่าง ๆ เพื่อหารายได้เพิ่ม นอกจากนี้ยังมีบางรายที่ได้ทำงานประจำในลักษณะการจ้างงานจากมาตรา 33 และมาตรา 35 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ส่วนผู้สูงอายุหรือคนที่มีปัญหาด้านสุขภาพบางราย จะอยู่ที่บ้านกับครอบครัวทำหน้าที่เลี้ยงลูกหลาน ไม่ได้ทำงานที่จะก่อให้เกิดรายได้เพิ่มเติม

ด้านการมีรายได้ พบว่า นอกจากคนพิการจะได้รับเบี้ยความพิการเดือนละ 800 บาท/เดือน ทุก รายแล้ว สำหรับคนพิการที่เป็นผู้สูงอายุก็ได้รับเบี้ยผู้สูงอายุเพิ่มเติม และคนพิการที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ที่มีรายได้น้อย ก็จะได้รับสวัสดิการจากบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเพิ่มเติมด้วย ส่วนคนที่ทำงานด้านกรนวดเพื่อสุขภาพแล้ว ส่วนใหญ่จะให้ข้อมูลเหมือนกันว่าในช่วงนี้ลูกค้าจะลดลงมาก ส่งผลทำให้มีรายได้น้อยลงตามไปด้วย ซึ่งถือว่ารายได้ที่มาจากการให้บริการนวดถือเป็นรายได้หลักที่จะใช้เลี้ยงตนเองและครอบครัว และผู้ที่ทำงานตามมาตรา 33 และมาตรา 35 เช่นกัน ต่างก็วิตกว่าจะได้รับการต่อสัญญาจ้างงานในปีถัดไปหรือไม่ เนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันที่ตกต่ำ

ด้านสังคมและครอบครัว พบว่า คนพิการทางการเห็นที่ผ่านการฟื้นฟูและฝึกอาชีพแล้ว การยอมรับของสังคมและครอบครัวจะได้รับการยอมรับมากขึ้น ได้รับโอกาสให้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมากขึ้น มีบางรายหลังจากผ่านการฟื้นฟูและฝึกอาชีพแล้วสามารถกลับไปเป็นหัวหน้าครอบครัวทำหน้าที่เป็นเสาหลักให้ครอบครัวเช่นเดิมเหมือนก่อนที่จะเกิดความพิการ ซึ่งก่อนได้รับการฟื้นฟูมีสภาพที่สิ้นหวัง ไม่เห็นคุณค่าของตัวเอง

สภาพการเรียนรู้หลักภานา 4 ของคนพิการทางการเห็นที่เข้าร่วมกิจกรรมของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น ผลจากการศึกษาดังนี้

ด้านการเรียนรู้หลักภาวนา 4 พบว่า การศึกษาเรียนรู้หลักภาวนา 4 ของกลุ่มคนพิการทางการเห็นที่มารับการฟื้นฟูและฝึกอาชีพ ส่วนใหญ่จะฟังและเรียนรู้ผ่านสมาร์ทโฟน ส่วนคนที่ยังใช้สมาร์ทโฟนไม่เป็นจะฟังและเรียนรู้ผ่านวิทยุ และยังมีบางคนที่มีโอกาสไปร่วมกิจกรรมที่วัด ทำให้ได้เรียนรู้หลักธรรมต่าง ๆ แต่ไม่ได้ระบุว่า เป็นหลักภาวนา 4 นอกจากในช่วงที่เข้ามาอบรมในโครงการที่ทางสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวางจัดขึ้น และได้เพิ่มกิจกรรมการอบรมธรรมะให้ระหว่างการฝึกอบรม

ด้านความเข้าใจหลักภาวนา 4 พบว่า ความเข้าใจในหลักภาวนา 4 ของกลุ่มคนพิการทางการเห็นที่มารับการฟื้นฟูและฝึกอาชีพ ส่วนใหญ่จะตอบคล้ายๆกันคือ เคยได้ยินมาแต่จำไม่ได้ การฟังธรรมะก็ฟังเพื่อความสบายใจหรือเพื่อความผ่อนคลายในช่วงขณะที่ทุกข์ใจหรืออยากจะทำอะไร แต่หากจะให้อธิบายตามความเข้าใจในหลักภาวนา 4 ส่วนใหญ่ไม่สามารถอธิบายหรือบอกได้

ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับหลักภาวนา 4 พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมหลักภาวนา 4 ของกลุ่มคนพิการทางการเห็นที่มาฟื้นฟูและพัฒนา นั้น อาจมีหลายช่องทาง เช่น การไปทำบุญที่วัดในช่วงอยู่ที่บ้าน การไปปฏิบัติธรรมในโอกาสที่มีการจัดปฏิบัติสำหรับคนพิการทางการเห็นบางคน แต่ส่วนใหญ่แล้วจะมีโอกาสร่วมกิจกรรมในองค์กรที่นำหลักธรรมมาให้อบรม ในระหว่างอบรมในโครงการ ซึ่งนอกจากอบรมที่สมาคมคนตาบอดเขาสวนกวางแล้ว อาจมีองค์กรอื่นของคนตาบอดที่เคยจัดปฏิบัติธรรมด้วย แต่ไม่ได้จัดอย่างสม่ำเสมอและมีเพียงบางคนเท่านั้นที่เคยเข้าร่วม

ด้านการนำหลักภาวนา 4 ไปใช้ พบว่า การนำหลักภาวนา 4 มาใช้ในกิจกรรมคนพิการทางการเห็นที่มาฟื้นฟูและฝึกอาชีพ ส่วนใหญ่จะนำมาใช้กับตัวเองในกรณีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเกิดความเครียด เกิดความทุกข์ทางใจ ซึ่งลักษณะวิธีการที่คนพิการทางการเห็นส่วนใหญ่นำไปใช้ จะมีตั้งแต่การทำบุญ การสวดมนต์ไหว้พระและทำสมาธิ โดยเฉพาะการสวดมนต์ไหว้พระจะเป็นจำนวนมาก และกิจกรรมการทำสมาธิจากทำนอกลงมา แต่การเดินจงกรมมีคนปฏิบัติค่อนข้างน้อย

3. การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวนา 4 ของสมาคมคนตาบอด เขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น

จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายพบว่า เมื่อแบ่งตามหัวข้อในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวนา 4 สามารถสรุปได้ ดังนี้

การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นทางด้านกาย พบว่า ในส่วนของคนพิการที่มารับการฟื้นฟูและฝึกอาชีพ ส่วนใหญ่จะมีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นคือ ด้านการรับประทานอาหารจะเริ่มทานผักและผลไม้มากขึ้น ลดการทานเนื้อสัตว์ลงสำหรับบางคน เกือบทุกคนมีอาชีพและได้เคลื่อนไหวตัวเองอยู่ตลอดจากการทำงาน ไม่ว่าจะป็นอาชีพให้บริการนวดเพื่อสุขภาพ หรือการทำงานบ้านสำหรับบางคน ด้านการออกกำลังกาย ส่วนใหญ่มีการออกกำลังกายสม่ำเสมอ แต่อาจมีส่วนน้อยที่ไม่ค่อยได้ออกกำลังกาย

การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นด้านศิลปะ พบว่า สำหรับกลุ่มคนพิการทางการเห็นส่วนใหญ่มีความเข้าใจและรู้ถึงความสำคัญของการรักษาศิลปะ บางรายในทุกวันพระจะรักษาศิลปะ

อีกด้วย แต่ในการปฏิบัติเพื่อรักษาศีลห้าแล้ว ส่วนใหญ่จะรักษาได้ไม่ครบ เนื่องจากจะต้องอยู่ในสังคมร่วมกับบุคคลอื่น มีการกระทบกระทั่งกันบ้าง ด้านวาจาอาจมีหลุดบ้าง หรือศีลข้อที่ 5 อาจารย์รักษาไม่ได้ เมื่อมาพบเจอกัน และหากถามว่าในกรณีที่ไปเข้าร่วมกิจกรรมในองค์กรหรือไปทำกิจกรรมอื่นใดกับหมู่คณะแล้ว ส่วนใหญ่จะตอบได้ว่าหากให้ปฏิบัติตามกฎกติกาขององค์กรหรือสังคมนั้น จะทำได้อย่างไม่มีปัญหาสามารถที่จะปฏิบัติได้

การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านการพัฒนาจิต พบว่า จะมีความแตกต่างในการปฏิบัติบ้าง บางคนก็มีโอกาสเริ่มต้นที่ได้ทำบุญตักบาตรทุกวัน แต่ส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้ตักบาตร ส่วนการสวดมนต์ไหว้พระ พบว่าคนพิกการส่วนใหญ่ทำและทำเป็นประจำ ด้านการทำสมาธิ พบว่ามีบางส่วนที่ทำเป็นประจำ และบางส่วนทำเป็นบางโอกาส ด้านการเดินจงกรม มีส่วนน้อยที่ทำเป็นประจำ ส่วนใหญ่จะขาดการเดินจงกรม โดยให้เหตุผลสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย ต่อการเดินจงกรม กลัวเดินชนสิ่งของในบริเวณที่จะใช้สำหรับเดินจงกรม

การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิกการทางการเห็นด้านปัญญา พบว่า ในปัจจุบันมีสื่อสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสำหรับคนพิกการทางการเห็นหลายอย่าง โดยคนพิกการทางการเห็นส่วนใหญ่ที่มาพื้นฟูต่างก็มีและใช้งานสมาร์ทโฟนได้ จึงสามารถเข้าถึงความรู้ผ่าน ยูทูปและช่องทางต่าง ๆ ทางโซเชียลเน็ตเวิร์กได้ หากต้องการทบทวนหรืออยากรู้เรื่องราวใดก็เปิดฟังได้ อีกทางคือการฟังทางวิทยุ การดูโทรทัศน์ การฟังหนังสือเสียงผ่านระบบ 1414 ของห้องสมุดคนตาบอดแห่งประเทศไทย ที่กล่าวมาก็จะเป็นช่องทางและโอกาสให้คนพิกการทางการเห็นได้พัฒนาทางด้านปัญญา

สรุปผลของการทำกิจกรรมนำหลักภาวนา 4 ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิกการทางการเห็น ผลที่เกิดขึ้นหลังจากนำหลักภาวนา 4 ไปใช้ กลุ่มคนพิกการทางการเห็นที่มาพื้นฟูและฝึกอาชีพ ส่วนใหญ่ให้ข้อมูลไปในทางเดียวกันคือ มีความสุขเพิ่มขึ้น ความทุกข์ทางใจลดน้อยลง บางคนจากที่เคยใจร้อนและมีทิฐิมาก ความรู้สึกดังกล่าวก็น่าจะลดลง รู้จักรับฟังคนอื่นมากขึ้น ใจเย็นลงกว่าเดิม ส่วนหากช่วงไหนมีความทุกข์ใจหรือไม่สบายใจ หากได้ฟังธรรมะก็จะเกิดความรู้สึกดีขึ้น บางคนถึงกับมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหลังจากที่ได้รับการพัฒนาแล้ว กล่าวคือจากที่มีฐานะยากจนและลำบาก เมื่อปฏิบัติธรรมมาเรื่อย ๆ ชีวิตจะเปลี่ยนแปลงดีขึ้น มีกินมีใช้ชีวิตมีความสบายขึ้นกว่าเดิม

คนพิกการทางการเห็นถึงแม้จะเกิดความพิกการไม่ว่าจะเกิดมาตั้งแต่กำเนิดหรือเกิดความพิกการในภายหลังก็ตาม คนพิกการทางการเห็นเหล่านี้สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ ทั้งในด้านการศึกษาและการประกอบอาชีพ สามารถมีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวแบ่งเบาสภาพเศรษฐกิจช่วยครอบครัวได้ อีกทั้งคนพิกการทางการเห็นยังพร้อมปรับตัวตามสถานการณ์ของการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านสมาร์ทโฟนและเทคโนโลยีอื่น ๆ มีการปรับตัวและพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาหากมีโอกาส ดังนั้น ความพิกการทางการเห็นถึงแม้จะเป็นข้อจำกัดในทางกายภาพ แต่ไม่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาตนเองของคนพิกการทางการเห็นเลย หากสังคมให้โอกาสและมีความเข้าใจ

ส่วนการพัฒนาความรู้ด้านหลักภาวะนา 4 คนพิการทางการเห็นสามารถเรียนรู้และนำไปใช้ควบคุมอารมณ์ของตัวเองได้ดีขึ้นหากเกิดปัญหากระทบ

คนพิการทางการเห็นส่วนใหญ่อาจมีข้อจำกัดในด้านการพัฒนา เนื่องจากตัวคนพิการหรือครอบครัวคนพิการไม่ยอมรับและเปิดโอกาสที่จะมาพัฒนาตัวเอง ซึ่งในปัจจุบันมีกฎหมายที่เอื้อต่อการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ และด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร คนพิการทางการเห็นอาจมีสาเหตุที่พิการต่างกัน เมื่อมาฟื้นฟูและฝึกอาชีพหลังจบไปจะทำงานได้ คนพิการทางการเห็นในท้องถิ่นส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ ไม่ค่อยได้เรียนหนังสือสูง มีฐานะค่อนข้างลำบาก อยู่กับครอบครัวของตัวเองในชุมชนท้องถิ่น

การนำหลักภาวะนา 4 ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็น ข้อมูลที่ได้คือ มีความสุขเพิ่มขึ้น ความทุกข์ทางใจลดน้อยลง บางคนจากที่เคยใจร้อนและมีทิฐิมาก ความรู้สึกดังกล่าวก็น่าจะลดลง รู้จักรับฟังคนอื่นมากขึ้น ใจเย็นลงกว่าเดิม ส่วนหากช่วงไหนมีความทุกข์ใจหรือไม่สบายใจ หากได้ฟังธรรมะก็จะเกิดความรู้สึกดีขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยและสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มผู้บริหารองค์กรของคนพิการทางการเห็น มองว่า สภาพคนพิการทางการเห็นส่วนใหญ่มีข้อจำกัดในด้านการพัฒนา เนื่องจากตัวคนพิการหรือครอบครัวไม่ยอมรับและเปิดโอกาสที่จะมาพัฒนาตัวเอง ซึ่งในปัจจุบันมีกฎหมายที่เอื้อต่อการพัฒนาในทุกด้าน เช่น ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ และด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

กลุ่มผู้ที่มีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาคนพิการทางการเห็น มองว่าคนพิการทางการเห็นหากยอมรับและเปิดโอกาสให้ตัวเอง สามารถที่จะพัฒนาศักยภาพของตัวเองจนมีอาชีพได้ อยู่ในสังคมได้ ส่วนสภาพคนพิการทางการเห็นในท้องถิ่นส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ ไม่ค่อยได้เรียนหนังสือสูง มีฐานะค่อนข้างลำบาก อยู่กับครอบครัวของตัวเองในชุมชน

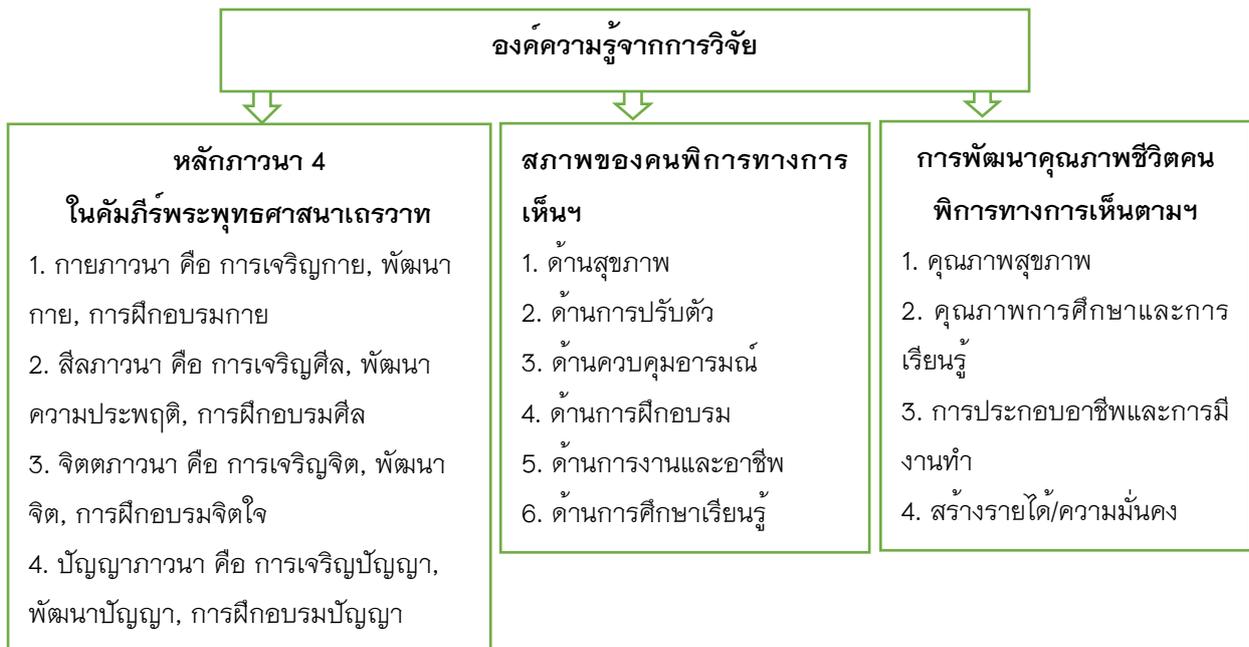
กลุ่มผู้พิการทางการเห็นที่มาฟื้นฟูและฝึกอาชีพที่สมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง ส่วนมากประกอบอาชีพนวดเพื่อสุขภาพ แต่รายได้ในปัจจุบันน้อยลงเนื่องจากปัญหาด้านเศรษฐกิจ และมีบางรายที่มีปัญหาด้านสุขภาพ ทำงานได้ไม่เต็มที่ ส่วนคนตาบอดที่มีอายุมากและต้องเลี้ยงลูกและหลานซึ่งยังเล็กอยู่ เนื่องจากพ่อแม่ของหลานไปทำงานที่ต่างจังหวัด หรือแม่แต่ทัศนคติจากครอบครัว จากคนในชุมชนหรือสังคมบางที่ก็ยังมองคนพิการทางการเห็นเป็นคนที่ด้อยคุณค่า เป็นภาระของคนในครอบครัว และยังปิดกั้นโอกาสในการให้มีส่วนร่วมในสังคม สอดคล้องกับ สามารถ รัตนสาคร (2545) ได้ทำวิจัยเรื่อง ศึกษาทักษะการมีวิถีชีวิตอิสระในกลุ่มผู้ใหญ่ที่พิการทางการมองเห็นในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ 72.0% มีทักษะการทำความเข้าใจกับสภาพแวดล้อมและการเคลื่อนไหวได้มากที่สุด รองลงมาคือทักษะทางสังคม 66.0% ทักษะการ

ดำรงชีวิตประจำวัน 59.6% และทักษะการสื่อสาร 49.7% ตามลำดับ ในด้านปัจจัยพบว่าปัจจัยที่ช่วยให้มีวิถีชีวิตอิสระมากที่สุดคือไม่ต้องการเป็นภาระของครอบครัวหรือพึ่งพาผู้อื่น จากความจำเป็นในชีวิตและเพื่อความอยู่รอด จากความต้องการออกมาเผชิญสิ่งต่าง ๆ และต่อสู้ด้วยตนเอง ทักษะที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าสำคัญที่สุดคือ ทักษะการใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างถูกต้อง ทักษะการทำความเข้าใจกับสภาพแวดล้อมและการเคลื่อนไหว ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ได้อย่างถูกต้องและเต็มศักยภาพของเครื่อง ปัญหาและอุปสรรคในการดำรงชีวิตของคนพิการทางการมองเห็น คือการประกอบอาชีพ ปัญหาการใช้ระบบขนส่งมวลชนสาธารณะไม่สะดวก ทักษะการติดต่อคนพิการทางการมองเห็น

จากการนำหลักทฤษฎี 4 ไปใช้กับกลุ่มคนพิการทางการเห็นที่มาฟื้นฟูและฝึกอาชีพ ส่วนใหญ่ให้ข้อมูลไปในทางเดียวกันคือ มีความสุขเพิ่มขึ้น ความทุกข์ทางใจลดน้อยลง บางคนจากที่เคยใจร้อนและมีทิฐิมาก ความรู้สึกดั่งกล่าวก็จะลดลง รู้จักรับฟังคนอื่นมากขึ้น ใจเย็นลงกว่าเดิม ส่วนหากช่วงไหนมีความทุกข์ใจหรือไม่สบายใจ หากได้ฟังธรรมะก็จะเกิดความรู้สึกดีขึ้น บางคนถึงกับมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตหลายด้าน เช่น ด้านกาย ด้านสติ ด้านการพัฒนาจิต และด้านปัญญา ในปัจจุบันมีสื่อสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสำหรับคนพิการทางการเห็นหลายอย่าง เช่น สมาร์ทโฟนคนพิการสามารถเข้าถึงความรู้โดยการฟังผ่านยูทูบ และช่องทางต่าง ๆ ทางโซเชียลได้ หากต้องการทบทวนหรืออยากรู้เรื่องราวใดก็เปิดฟังได้ อีกทางคือการฟังทางวิทยุ การดูโทรทัศน์ การฟังหนังสือเสียงผ่านระบบ 1414 ของห้องสมุดคนตาบอดแห่งประเทศไทย เป็นต้น สอดคล้องกับ ชลธิชา จิรภัคพงศ์ และคณะ (2561) ทำการวิจัยเรื่องสุขภาวะพระสงฆ์: การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะตามแนววิถีพุทธ โดยการบูรณาการสาธารณสุขเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี ของจังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาของการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของจังหวัดลำปาง ได้แก่ ปัญหาด้านพฤติกรรมของพระสงฆ์ ด้านโภชนาการ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ปัญหาด้านความรับผิดชอบต่อสุขภาวะของพระสงฆ์ปัญหา ด้านการจัดสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยภายในวัด ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนของภาคี 2) รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของจังหวัดลำปาง ได้แก่ กระบวนการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์กับการบูรณาการกับระบบการสาธารณสุข บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์และกระบวนการบริหารจัดการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ร่วมกับภาคี 3) พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของจังหวัดลำปาง มีองค์ประกอบดังนี้ 1) หลักทฤษฎี 4 2) การดูแลสุขภาพตามระบบการสาธารณสุข ได้แก่ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันการรักษาพยาบาล การฟื้นฟู 3) กระบวนการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม 4) สุขภาวะพระสงฆ์ที่ดี

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

คนพิการทางการเห็นถึงแม้จะเกิดความพิการไม่ว่าจะเกิดมาตั้งแต่กำเนิดหรือเกิดความพิการในภายหลังก็ตาม คนพิการทางการเห็นสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ ทั้งในด้านการศึกษาและการประกอบอาชีพ สามารถมีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวแบ่งเบาสภาพเศรษฐกิจช่วยครอบครัวได้อีกทั้งคนพิการทางการเห็นยังพร้อมที่จะมีการปรับตัวตามสถานการณ์ของการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ

คนพิการทางการเห็นถึงแม้จะเกิดความพิการไม่ว่าจะเกิดมาตั้งแต่กำเนิดหรือเกิดความพิการในภายหลังก็ตาม คนพิการทางการเห็นเหล่านี้สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ ทั้งในด้านการศึกษาและการประกอบอาชีพ สามารถมีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวแบ่งเบาสภาพเศรษฐกิจช่วยครอบครัวได้อีกทั้งคนพิการทางการเห็นยังพร้อมที่จะมีการปรับตัวตามสถานการณ์ของการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านสมาร์โฟนและเทคโนโลยีอื่น ๆ มีการปรับตัวและพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาหากมีโอกาส ดังนั้น ความพิการทางการเห็นถึงแม้จะเป็นข้อจำกัดในทางกายภาพ แต่ไม่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาตนเองของคนพิการทางการเห็นเลย หากสังคมให้โอกาสและมีความเข้าใจ ส่วนการพัฒนาความรู้ด้านหลักภาวนา 4 คน หลังจากนำหลักภาวนา 4 ไปใช้ กลุ่มคนพิการทางการเห็นที่มาฟื้นฟูและฝึกอาชีพ ส่วนใหญ่ให้ข้อมูลไปในทางเดียวกันคือ มีความสุขเพิ่มขึ้น ความทุกข์ทางใจลดน้อยลง บางคนจากที่เคยใจร้อนและมีทิฐิมาก ความรู้สึกดังกล่าวก็จะลดลง รู้จักรับฟังคนอื่นมากขึ้น ใจเย็นลงกว่าเดิม ส่วนหากช่วงไหนมีความทุกข์ใจหรือไม่สบายใจ หากได้ฟังธรรมะก็จะเกิดความรู้สึกดีขึ้น บางคนถึงกับมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหลังจากที่ได้รับการพัฒนาแล้ว กล่าวคือจากที่มีฐานะยากจนและลำบาก เมื่อปฏิบัติธรรมมาเรื่อย ๆ ชีวิตจะเปลี่ยนแปลงดีขึ้น มีกินมีใช้ชีวิตมีความสุขสบายขึ้นกว่าเดิม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลควรเข้ามาดูแลในเรื่องระบบของการศึกษาให้มากกว่าในปัจจุบัน
2. องค์กรด้านคนพิการทางการเห็น ควรมีนโยบายการจัดให้มีการอบรมความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา อย่างน้อยปีละ 1-2 ครั้ง

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. ควรเสนอการศึกษาหรือการพัฒนางานวิจัยนี้ต่อสาธารณะ
2. ควรจัดทำบทความวิชาการนี้เป็นเอกสารความรู้เพื่อแจกจ่ายเผยแพร่องค์ความรู้ไปยังหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง
3. สามารถที่จะนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาเป็นหลักสูตรที่เหมาะสมเพื่อนำไปอบรมหรือให้คนพิการทางการเห็นและคนทั่วไป ได้เรียนรู้พระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาวิถีชีวิตคนพิการทางการเห็นในแต่ละท้องถิ่น
2. ศึกษาถึงความต้องการและสิ่งที่พึงประสงค์ในการเรียนรู้ของคนพิการทางการเห็น
3. ศึกษาเกี่ยวกับหลักธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็น

เอกสารอ้างอิง

- ชลธิชา จิรภัคพงศ์ และคณะ. (2561). *สุขภาวะพระสงฆ์: การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะตามแนววิถีพุทธ โดยการบูรณาการสาธารณสุขเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของจังหวัดลำปาง* (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวิจิตร อธิโก (ชัยเจริญวรรณ). (2561). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์ อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาภคศิษฐ์ มหาวิริโย และ พระมหามิตร ลีตปัญญา. (2560). การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภาวนา 4. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 4(1), 42-54
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐเดปีฎก 2525*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์, มณฑิธร บุญตัน และอัศรพรรณ ขวัญชื่น. (2546). การแก้ไขกฎหมายที่กีดกัน
คนพิการในการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม: ศึกษากรณีกฎหมายและกฎระเบียบที่จำกัดสิทธิคน
พิการในการประกอบอาชีพ” (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการ
กฤษฎีกา.

สามารถ รัตนสาคร. (2545). ศึกษาทักษะการมีวิถีชีวิตอิสระในกลุ่มผู้ใหญ่ที่พิการทางการมองเห็น
ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล.
อารีย์ เพลินชัยวาณิช. (2544). การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา.
วารสารกองการศึกษาเพื่อคนพิการ ฉบับปฐมฤกษ์, 5(2), 4-7.